

ОСОБЛИВОСТІ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ТРАНСПОРТНІ ПОСЛУГИ

*Пчелянська Г.О., к.е.н., доцент, Олійник М.В., студент
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ*

Транспорт є невід'ємною частиною життя людини, інструментом розвитку економіки та інфраструктури країни. Транспортні послуги відіграють важливу роль в міжнародному товарному обігу, оскільки забезпечують подовження процесу виробництва та обігу, тому необхідним є дослідити особливості їх ціноутворення, котре при ефективному встановленні буде сприяти збільшенню частки ринку, обсягів продажу, максимізації прибутку тощо.

Особливостям ціноутворення на транспортні послуги приділяли увагу у своїх працях та дослідженнях такі вчені та практики: І. Лукасевич-Крутник, О. Приймук, Т. Войченко, І. Мельник, О. Власенко, Е. Черевчук, О. Мазур, Л. Мельник, Л. Романенко та інші. Основи понять про тарифи перевезення пасажирів та вантажу викладені в роботах зарубіжних вчених: М. Портера, Д. Бауерсокса, Д. Бенсона, Р. Бернштейна, Дж. Гатторна тощо.

Транспортна послуга являє собою результат транспортної роботи з переміщення вантажів і пасажирів, а також сукупності супутніх операцій, що доповнюють перевізний процес, які виконуються транспортним підприємством (суб'єкт послуги) за попередньою заявою клієнта (об'єкт послуги) [4, с. 114-115].

Тарифом на транспортні послуги, котрий включає в себе пасажирські та вантажні тарифи, є ціна за переміщення певного матеріального об'єкта в просторі. Дані тарифи встановлюються на основі законодавства України.

Ціноутворення на транспортні послуги формується на основі встановлення тарифу на базі собівартості перевезення вантажу та нормі прибутку; на базі вартості вантажу, що перевозиться, а також шляхом їх поєднання [5, с. 3].

Оскільки у процесі використання транспортних послуг витрачаються матеріальні та трудові ресурси, при тому, що продукція чи товар, які перевозяться, не модифікуються, існують певні аспекти утворення транспортних тарифів:

- ✓ Залежність тарифу від умов та витрат на транспортування.
- ✓ Залежність тарифу від типу товару, що перевозиться.
- ✓ Залежність тарифу від ступеня завантаженості, відстані та швидкості перевезення.
- ✓ Залежність тарифу від вартості ресурсів, що використовуються транспортними підприємствами.

Залежно від того, досягнення якої мети передбачає підприємство, на транспортні послуги встановлюють ціни, використовуючи переважно такі методи: витратні (спрямовані на відшкодування витрат та максимізацію прибутку); ринкові (встановлюються під дією попиту та пропозиції задля впливу на кон'юнктуру на ринку транспортних послуг) та параметричні (для призначення цін на основі параметрів послуги, коли точні витрати невідомі) [6, с. 261].

Встановлення ціни на транспортні послуги залежить від виду транспорту, яким здійснюється перевезення. Існують автомобільні, залізничні, водні та повітряні перевезення.

Автомобільні перевезення в Україні є одним з найпопулярніших видів транспортних послуг. Встановлення тарифів на даний тип перевезення враховує відшкодування собівартості (що включає в себе кліматичні умови, тип вантажу, ціну на паливо, витрати на ремонт транспорту, заробітну плату працівника тощо) та отримання прибутку. Також вагомим фактором при встановленні тарифу є місце або країна відправки вантажного транспорту, оскільки тариф на міжнародні перевезення повинен включати вартість мита, зеленої картки тощо.

Тарифи на автомобільні перевезення поділяють на погодинні та відрядні. Відрядні тарифи є найрозповсюдженішими, вони використовуються тоді, коли точно відома маса вантажу та відстань, на яку необхідно здійснити перевезення. У разі, якщо збільшується вантажопідйомність та відстань перевезення, тарифна ставка (на 1 км) зменшується. Вантажі

в свою чергу поділяють на чотири класи в залежності від того, наскільки транспорт може бути завантажений: на 100% (зернові культури, цукор), на 70-99% (молоко, молочні вироби, м'ясо), на 50-70% (одяг, іграшки, тютюн), на 50%. Погодинні тарифи на автомобільні транспортні послуги застосовують у випадку, коли неможливо визначити точну відстань та передбачають оплату за годину роботи автомобіля.

Залізничний транспорт в Україні є основним перевізником вантажів та пасажирів. Він має такі переваги як висока швидкість та регулярність руху [3, с. 172, 2, с. 54].

При ціноутворенні на залізничні перевезення застосовують загальні, спеціальні, місцеві та пільгові тарифи з урахуванням роду вантажу, місткості вагонів, типу рухомого складу тощо. Основна маса вантажів організовується за загальним тарифом, тоді як спеціальний тариф передбачає можливість покращення рівномірності та обмеження нераціональних перевезень шляхом надбавок та знижок до тарифу. Місцеві тарифи застосовуються в межах однієї залізниці, а пільгові – під час транспортування для окремих цілей та при перевезенні вантажів для залізниці.

Якщо говорити про пасажирські перевезення залізничним видом транспорту, то вартість квитків в Україні регулюється державою та залишаються одними з найдешевших у порівнянні з квитками країн СНД, проте даний факт не є суттєвою перевагою, оскільки через низькі тарифи на пасажирські перевезення, Укрзалізниця не може повноцінно розвиватися та удосконалюватися [3, с. 173].

Водний транспорт є найбільшим видом перевезення у міжнародному сполученні. Для встановлення тарифів на послуги водного транспорту судноплавні компанії повинні слідувати положенням Прейскуранта. Водний транспорт найчастіше використовують для перевезення нафти, зерна, піску тощо. При низькому попиті на послуги водного транспорту тарифи збільшуються через те, що вони не можуть повною мірою відшкодувати витрати, через нестачу сучасних розвантажувальних суден, погіршення умов судноплавства, підвищення цін на паливо тощо. Суднові тарифи вираховуються за певну тарифну норму завантаження судна [1, с. 44].

Авіаперевезення застосовують для термінових поставок або для продуктів, дорогих у виробництві. Це доволі дорогий вид перевезення, для якого існують певні обмеження (безпечність та законність перевезення). Формування тарифів на повітряні транспортні послуги відбувається на основі аналізу обсягів аеропортового обслуговування, витрат на матеріали, заробітну плату, амортизаційних відрахувань, наявного попиту і так далі.

Отже, ціноутворення на транспортні послуги залежить від виду транспорту, способу транспортування та інших чинників. Ціна транспортування прямо пропорційна витратам, які залежать від структури та обсягу перевезень, оплати праці, податків та інших загальноекономічних чинників таких як: рівень інфляції, кон'юнктура ринку, вартість енергоносіїв на зовнішньому та внутрішньому ринках.

Література:

1. Войченко Т. Особливості тарифоутворення на перевезення внутрішнім водним транспортом. *Новітні технології*. 2017. Вип. 2(4). С. 102.
2. Дибчук Л.В., Пчелянська Г.О. Маркетингово-логістична модель дистрибуції на продовольчому ринку. 2019. *Проблеми економіки*. №3. С. 54-60. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2019-3_0-pages-54_60.pdf
3. Карп І. Ціноутворення на ринку пасажирського залізничного транспорту. *Економічний аналіз*. 2013. Вип. 12. С. 172-175.
4. Лукасевич-Крутник І. Поняття та ознаки транспортних послуг. *Юридичний вісник*. 2016. №2. С. 113-117.
5. Мельник І., Власенко О., Черевчук Е. Ціноутворення в логістичній системі. *Ефективна економіка*. 2018. №11. С. 1-6.
6. Приймук О. Класифікаційні ознаки методів ціноутворення на продукцію підприємства. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту*. 2013. Вип. 25. С. 259-270.